

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Соціально – психологічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки та педагогічної майстерності

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «ПРОФІЛАКТИКА ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ЯК НАПРЯМ
ДІЯЛЬНОСТІ РАЙОННОГО ЦЕНТРУ СССДМ»

на здобуття освітньо – кваліфікаційного рівня магістр
зі спеціальності 8.01010601 Соціальна педагогіка

Виконала
спеціальності

Киричок Юлія Анатоліївна

студентка 61 групи

8.01010601 «Соціальна педагогіка»

Науковий керівник
педагогіки та педагогічної
майстерності

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної

Коляденко С. М.

Житомир 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯВИЩА ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ.....	8
1.1. Сутність поняття дитячої бездоглядності.....	8
1.2. Причини дитячої бездоглядності.....	13
1.3. Соціально – правові основи захисту дітей, що потребують соціально – педагогічної допомоги.....	18
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ РАЙОННОГО ЦЕНТРУ СССДМ ІЗ БЕЗДОГЛЯДНИМИ ДІТЬМИ.....	26
2.1. Діяльність районного центру СССДМ та її нормативно – правове забезпечення.....	26
2.2. Організація профілактики дитячої бездоглядності працівниками районного центру СССДМ.....	35
2.3. Зміст та форми роботи працівників районного центрів СССДМ із бездоглядними дітьми.....	43
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	49
3.1. Аналіз результатів експериментального дослідження	49
3.2. Рекомендації працівникам районного центру СССДМ щодо підвищення рівня здійснення профілактики дитячої бездоглядності.....	61
Висновки до розділу 3.....	63
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ.....	74

Вступ

Актуальність дослідження. Незахищеною категорією у будь – якій країні є діти – члени сімей, що потребують допомоги від суспільства у вирішенні своїх проблем. Більшість таких сімей, як правило, перебувають у складному матеріальному, психологічному, емоційному становищі. Не бажаючи примиритися з реальністю, діти йдуть з рідних домів. У значній частині з них фактично немає рідних сімей, оскільки батьки зловживають алкоголем або перебувають у місцях позбавлення волі. Діти змушені проживати у чужих людей, у сім'ях родичів, в оточенні інших дітей, на вокзалі, залишених будівлях тощо.

За останніх 10 – 15 років кількість дітей, які більшу частину часу, в тому числі й нічного, перебувають на вулиці, значно збільшилась. З'явилася нова категорія дітей, яких звично називають “діти вулиці”. У державних закладах про них говорять як про безпритульних соціальних сиріт, позбавлених батьківської опіки.

Сучасний стан дитячої бездоглядності в Україні дає підставу стверджувати, що державі не вдається вживати ефективних заходів щодо попередження даного явища. На нашу думку, найсерйознішою проблемою у сфері захисту прав дитини в Україні на сьогодні є дитяча бездоглядність.

Політика держави щодо соціального захисту бездоглядних дітей ґрунтується на положеннях законів України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 р., «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р., «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.

Останнім часом в Україні спостерігається стрімке збільшення кількості дітей, позбавлених батьківського піклування. Із 80 тисяч дітей – сиріт

позбавлених батьківської опіки, лише близько 7 % – біологічні. Решта — діти, котрі стали сиротами при живих батьках. Частина таких дітей дежити на “вулицю”, і вулиця стає для них домівкою.

Гостро постає необхідність надання соціальної допомоги таким дітям, що дозволить їм повернутися (при можливості та доцільності) до рідної сім’ї, знайти інше постійне місце проживання (інтернат, опіку прийомної сім’ї), розпочати повноцінне самостійне життя.

В Україні переважає більшість дітей, позбавлених батьківського піклування, не є біологічними сиротами, а втратили батьків через соціальні причини. Тому так важливо проводити ефективну державну політику, спрямовану на попередження проблем, які можуть призвести до розлучення дітей зі своїми родинами.

Тому враховуючи вище зазначені факти, ми можемо зробити висновок, що профілактика дитячої бездоглядності потребує особливої уваги, оскільки недостатній рівень теоретичної та практичної розробленості даного аспекту у соціальній педагогіці негативно позначається на якості роботи як районного центру СССДМ, так і структур які із ними взаємодіють, що зумовило вибір теми “Профілактика дитячої бездоглядності як напрямок діяльності районного центру СССДМ”.

Метою дослідження є: аналіз змісту, форм та методів профілактики дитячої бездоглядності у районному центрі СССДМ.

Виходячи з поставленої мети, можна виділити такі **завдання дослідження:**

- 1) Проаналізувати теоретичні аспекти дитячої бездоглядності;
- 2) Дослідити зміст, форми та методи профілактики, які здійснює районний центр СССДМ із бездоглядними дітьми;
- 3) Розробити рекомендації працівникам районного центру СССДМ щодо підвищення рівня здійснення профілактики дитячої бездоглядності.

Об’єктом дослідження є дитяча бездоглядність.

Предметом дослідження є профілактика дитячої бездоглядності як один із напрямів діяльності районного центру СССДМ.

Вивченням дитячої бездоглядності займалися такі українські дослідники, як: О. Антонова – Турченко, А. Артамонова, І. Бех, Л. Волинець, В. Довженко, Г. Єременко, В. Заїки, Н. Каріни, С. Максименко, М. Московки, Г. Науменко, О. Палія, В. Панка, О. Петрашук, Г. Святненко, О. Січкара, Ю. Якубової та інших. Зазначені вчені в своїх дослідженнях висвітлюють проблеми бездоглядних дітей, підкреслюють складність процесу їх ресоціалізації. Проте у вказаних працях так і не вироблено єдиних підходів щодо вирішення даної проблеми.

Поняття “профілактика” досліджували вітчизняні вчені, такі, як: Ю. Битяк, В. Москаленко, Н. Нижник, Я. Радиш, В. Скурлатівський та ін. Однак, незважаючи на ґрунтовність наукових робіт відомих науковців, значне коло питань стосовно профілактики залишається недостатньо дослідженим, зокрема ті, що пов’язані із попередженням дитячої бездоглядності.

Теоретико – методичні та науково – практичні основи соціальної профілактики були закладені у дослідженнях вітчизняних педагогів (О. Безпалько, Т. Журавель, А. Капська, В. Оржеховська, І. Пінчук), психологів (Л. Бутузова, Ю. Калашникова, Н. Сироти), медиків (Б. Ворник, І. Ільїнської, В. Покровського, О. Пурік), соціологів (О. Артюх, О. Балакіревої, М. Варбан).

Зважаючи на важливість профілактичної діяльності, фахівці різних галузей знань зачіпають її різні сторони. У наукові дослідження створено передумови для комплексного вивчення цієї проблеми: аналіз загальних підходів до реабілітації бездоглядних дітей і підлітків; профілактика запобігання зростання кількості бездоглядних дітей і підлітків і рання діагностика цього явища; взаємозв'язок медичних, психологічних і педагогічних аспектів своєю практикою з бездоглядними дітьми; професійне самовизначення як допомоги й підтримки бездоглядних дітей і підлітків;

взаємодоповнення ролей різних соціальних партнерів регулярно працюють з сім'єю і бездоглядними дітьми і підлітками (Алексєєва Л. С., Алмазов Б. Н., Деев У. Р., Захаров А. І., Лоткин Д. Б., Сидоров П. И., Эйдмиллер Э. Г., Юстицкий В. В.).

Інформацію, про діяльність центру СССДМ, ми можемо зустріти у таких нормативно – правових документах, як: Конституція України, постанова “Про розвиток центрів соціальних служб для молоді”, в актах Президента України і Кабінету Міністрів України, у наказах Мінсім’ямолодьспорту, Держсоцслужби та у розпорядженнях органів виконавчої влади.

Аналіз результату діяльності представників районного центру СССДМ, ми можемо зустріти у проекті ПРООН “Підтримка реформи соціального сектору в Україні”, зокрема даний документ розроблено експертами Н. Гусак, Л. Думою, Н. Кабаченко, Н. Романовою, О. Савчук. Згідно із завданнями, було проаналізовано нормативно – правові документи, що регулюють діяльність Центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді та Територіальних центрів соціального обслуговування.

В процесі написання магістерської роботи використовувався такий **теоретичний метод** дослідження, як аналіз документації, а також **емпіричні методи** такі, як глибинне інтерв’ю та анкетування.

Експерементальною базою дослідження був Любарський районний центр СССДМ. Досліджувались соціальні педагоги ЗНЗ у кількості 5 осіб та представники районного центру СССДМ – 15 осіб.

Магістерська робота має **практичне значення**, адже ознайомившись із даною роботою можна отримати детальну інформацію щодо профілактики дитячої бездоглядності, про особливості роботи працівника центру СССДМ, а також, на основі отриманих результатів проведеного дослідження, нами було розроблено рекомендації, щодо підвищення рівня здійснення профілактики дитячої бездоглядності.

Зміст та актуальність наукової роботи викладено у науковій публікації автора: Киричок Ю. А. Профілактика дитячої бездоглядності як напрямок діяльності районного центру СССДМ // Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник наукових робіт викладачів і студентів / за заг. ред. Н. П. Павлик]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 13 –14. – (Випуск 3).

Таким чином магістерська робота складається із 108 сторінок і має таку **структуру**: вступ; три розділи; висновки до кожного розділу; загальні висновки; список використаної літератури та додатки.

Загальні висновки.

При здійсненні теоретичного аналізу питання дитячої бездоглядності було встановлено, що бездоглядні діти – це діти, не забезпечені сприятливими умовами для фізичного, духовного та інтелектуального розвитку. Відповідно, дитяча бездоглядність – це послаблення чи відсутність нагляду за поведінкою, розвитком, самопочуттям дитини з боку батьків, чи осіб, які їх замінюють.

З'ясували, що в якості причин, що обумовлюють зростання чисельності бездоглядних дітей, виступають наступні:

- соціально – економічні;
- соціально – психологічні;
- психологічні та психофізіологічні.

З метою подолання основних причин дитячої бездоглядності необхідно ще на ранній стадії виявляти сім'ї, які неспроможні виконувати виховні функції, вживати заходів для запобігання соціальному сирітству, створювати належні умови для всебічного розвитку та виховання дітей, поширювати форми сімейного виховання, влаштування дітей – сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування у дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї, забезпечити підготовку та перепідготовку батьків – вихователів та прийомних батьків, фахівців закладів соціального захисту дітей, збільшувати обсяги фінансування заходів щодо подолання дитячої безпритульності і бездоглядності, а вирішення таких проблем покладати не лише на відповідні служби, але й вирішувати суспільством в цілому.

Наслідками бездоглядності є: бродяжництво, жебракування, протиправна та злочинна поведінка, алкогольна, наркотична, токсична залежність, сексуальна розбещеність, розповсюдження вкрай загрозливих захворювань, занепад моральних цінностей, демографічна криза.

Бездоглядні діти є групою особливого ризику з огляду на уразливість щодо раннього алкоголізму, паління, вживання психоактивних речовин,

проституції, вилучення з нормального освітнього процесу, поповнення кримінального середовища через скоєння правопорушень і злочинів. Бездоглядні діти перш за все вирізняються агресивною поведінкою.

Партнери центру СССДМ по соціальній роботі активно допомагають та надають термінову інформацію працівникам центру СССДМ, допомагають вирішувати проблеми клієнтів, іноді навіть не чекаючи встановлених термінів.

На подолання негативних явищ, зокрема попередження дитячої бездоглядності, профілактики правопорушень серед дітей, спрямовані Укази Президента України *“Про затвердження Комплексних заходів щодо профілактики бездоглядності і правопорушень серед дітей, їхньої соціальної реабілітації в суспільстві”* від 18 березня 1998 року і *“Про додаткові заходи дитячій бездоглядності”* від 28 січня 2000 року.

Змістом діяльності представників районного центру СССДМ є профілактика дитячої бездоглядності, пошук та соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, шляхом їх виявлення, обліку та вивчення потреб, планування та визначення методів допомоги, надання соціальних послуг, забезпечення за необхідності соціального супроводу; сприяє розвитку та підтримці сімейних форм влаштування дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом пошуку та підбору кандидатів у прийомні батьки, батьки – вихователі та направлення їх на навчання, а також проводить у сім'ях, серед дітей та молоді за місцем проживання інформаційно – просвітницьку роботу, спрямовану на формування здорового способу життя.

У результаті проведеного дослідженнями з'ясували те, що соціальні педагоги ЗНЗ та ліцею потребують допомоги в організації профілактичної діяльності з питань бездоглядності дітей, тому вони підтримують партнерські відносини із районним центром СССДМ, районним відділом КМСД,

службою у справах дітей, органом управління освітою, відділом у справах молоді та спорту.

Проведення анкетування серед представників центру СССДМ дало змогу виявити, що профілактика дитячої бездоглядності у районному центрі СССДМ здійснюється, але, так, як працівники центру більше приділяють уваги таким напрямам, як: соціальний патронаж багатодітних сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, соціальна підтримка ВІЛ – інфікованих вагітних жінок, дітей, молоді та членів їх сімей, здійснення соціально – психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, розробка та поширення соціальної реклами тощо, можна відмітити, що профілактика дитячої бездоглядності здійснюється не в повному обсязі.

На основі отриманих результатів дослідження можна зробити висновок, що існує потреба в удосконаленні рівня здійснення профілактики дитячої бездоглядності працівниками районного центру СССДМ та соціальними педагогами ЗНЗ.

Враховуючи вище зазначені результати дослідження, нами було розроблено рекомендації працівникам районного центру СССДМ щодо підвищення рівня здійснення профілактики дитячої бездоглядності. Основною метою є – обґрунтувати методичні рекомендації підвищення рівня здійснення працівниками районного центру СССДМ профілактики дитячої бездоглядності.

Отже, можна твердити, що вживається багато заходів на подолання негативних явищ у дитячому середовищі. Однак, слід відзначити, що радикальним чином проблеми бездоглядності дітей, не вирішуються так, як це було б потрібно. Позитивних наслідків в повній мірі досягти неможливо, коли кожна служба, відділ, інші відомства будуть працювати по одній спільній меті – захистити кожну дитину від зла та суспільних негараздів, вбачаючи за нею свою власну дитину.

Список використаної літератури

1. Антіпкін Ю. Г. Державна доповідь про становище дітей в Україні: Соціальний захист дітей – сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування / Ю. Г. Антіпкін, Л. В. Балим, Л. С. Волинець. – К.: Укр. ін-т соц. досліджень, 2000.
2. Бездомні громадяни в Україні не залишені поза увагою суспільства та держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/sp/control/uk/publish/article;jsessionid=EC53F52574C8DCED20E2393F32E9756E?art_id=36556&cat_id=36013.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
4. Беличева С. А. Превентивная практика и социальная работа с детьми и семьями группы риска / С. А. Беличева // Профессиональная библиотека работника социальной службы. – 2001. – №2. – С.34 – 39.
5. Бессонова Т. І. З досвіду організації підготовки практичних психологів освітніх закладів м. Севастополя до впровадження системи психолого-педагогічного захисту соціально занедбаних дітей та підлітків // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №5. – С. 49.
6. Белова О. Нормативна документація соціального педагога / О. Белова, Л. Письмак. – К. : Шк. Світ, 2008. – 120 с. – (Бібліотека “Шкільного світу”).
7. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / І. М. Богданова. – К.: Знання, 2008. – 344 с.

8. Бондарчук Я. Г. Попередження соціального сирітства шляхом формування соціального капіталу в Україні: [збірник наукових робіт викладачів і студентів / за заг. ред. проф. С. Я. Харченко, доц. І. В. Белецька]. – Луганськ : Вид-во Луганський національний університет імені Тараса, 2012. – С. 5 – 10. – (Випуск 6).
9. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально – педагогічної роботи / Вайнола Р. Х. – К.: КНПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 152 с.
10. Величко В. Дітибиди // Іменем закону. – 2010. – №44. – С. 8.
11. Возна Ю. В. Соціально – педагогічна робота з дітьми та молоддю / Ю. В. Возна. – К.: Видавництво державного закладу ЛНПУ ім. Т. Г. Шевченка «Альма – Матер», 2008. – С. 8 – 13.
12. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія". 2002. – 576с.
13. Глозман Ж. М. Общение и здоровье личности / Ж. М. Глозман. – М.: Академия, 2002. – 208с.
14. Гоголева А. В. Беспризорность. Социально – психологические и педагогические аспекты / Гоголева А. В. – М.: Издательство Московского психолого – социального института; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 2004. – 464 с.
15. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 375с.
16. Горобець І. Проблеми законодавчого забезпечення державної політики щодо дитячої безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. Пр.. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 3. – С. 42.
17. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. – К.: ДЦССМ, 2003. – 125с.

18. Державна доповідь про становище дітей в Україні (за підсумками 2007) “Проблема безпритульності та бездоглядності дітей”. – К.: Державний інститут проблем сім’ї та молоді, 2004. – 195с.
19. Діти вулиці. Освіта та соціальна адаптація бездоглядних дітей / А. Н. Майорова. – М, 2001.
20. Журавський А. Модель процесу посередництва: концепції, методи та прийоми / А. Журавський, Н. Гайдук. – Львів: Малті – М, 2004. – 151 с.
21. Забезпечення правового та психолого – педагогічного супроводу дітей з асоціальними проявами у поведінці в умовах закладу соціальної реабілітації : Методичний посібник / Укл. Ю .А. Луценко, О. П. Шиян. – К.: ПЦ “Фоліант”, 2009. – 136 с.
22. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ / Завацька Л. М. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.
23. Закон України “Про забезпечення організаційно – правових умов соціального захисту дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”. – Офіц. вид. – 2005. – № 2342.
24. Закон України “Про охорону дитинства”. – 2001. – № 2402.
25. Зверєва І. Д. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод. посіб. / І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко. – К.: Видавничий дім “КАЛИТА”, 2010. – 376с.
26. Зверєва І. Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / І. Д. Зверєва. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336с.
27. Звіт за результатами аналізу діяльності надавачів соціальних послуг (персоналу) у проекті ПРООН “Підтримка реформи соціального сектору в Україні”. – 2012.
28. Капська А. Й. Соціальна педагогіка / А. Й. Капська. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 468с.

- 29.Капська А.Й. Соціальна педагогіка: Технологічний аспект / А. Й.Капська.– К.: Центр учбової літератури, 2004. – 352с.
- 30.Качан Л. Державна допомога на дітей // Соціальний захист. – 2005. – № 2. – С. 12.
- 31.Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод. посіб./ О. В. Безпалько, Л. П. Гурковська, Т. В. Журавель. – К.: Видавничий дім "КАЛИТА", 2010. – 376 с.
32. Комплексна реабілітація. Соціальна робота в Україні / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. Ред.: І. Д. Зверева, Г. М. Лактіонової. – К.: Наук. Світ, 2004. – 233с.
- 33.Конституція України. – Офіц. вид.– К., 2006.– № 2222 – IV. – 124с.
- 34.Линник Л. М. Соціально – педагогічні засади профілактичної роботи з важковиховуваними підлітками / Леся Миколаївна Линник. – Луцьк, 2006. – 286 с.
- 35.Лоткін Д. Б. Як боротися з бездоглядністю / Д. Б. Лоткін / Соціальне обслуговування. – 1999. – № 12. – С. 18 – 22.
- 36.Ляпін В. П. Можливості профілактики адиктивної поведінки серед юнацтва та молоді [Електронний ресурс] / В. П. Ляпін., К. В. Яковлева., О. В. Мамаєва. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ppmb/texts/2009-03/09lvpayy.pdf.
- 37.Моїсеєнко К. Професійна діяльність соціального педагога : метод. посіб. / К. Моїсеєнко. – К. : Шкільний Світ, 2009. – 120 с.
- 38.Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Овчарова Р. В. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 480 с.
- 39.Ожегов С.И. Словарь русского языка / ред. Н.Ю. Шведдова. – М.: Русский язык, 1985.
- 40.Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / Навчально – методичний посібник / В. М. Оржеховська. – К., 1996. – 352 с.

41. П'єша І. В. Соціальна допомога безпритульним та бездоглядним дітям, що надається закладами та організаціями різного підпорядкування / І. В. П'єша // Український соціум. – 2007. – № 5. – С. 44.
42. П'єша І. В. Соціальний захист дітей та сиріт, позбавлених батьківського піклування. — К., 2000.
43. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.
44. Пінчук І. М. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи // І. М. Пінчук, С. В. Толстоухова. – К.: УДЦССМ, 2000. – 276 с.
45. Поліщук В. А. Сфери діяльності та функції соціального працівника / В. А. Поліщук. – К. : Науковий світ, 2000.
46. Пономарьова В. Соціальна педагогіка: теорія та практика / Особливості соціально – педагогічної роботи з “дітьми – вулиці”. – Львів.: Видавництво ЛНПУ імені Тараса Шевченка «Альмаматер», 2007. – С. 84.
47. Практика розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми. Узагальнення судової практики від 11.12.2008 р. [Електронний ресурс] / Верховний Суд України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?n.reg=n0020700-08>.
48. Проект Закону України “Про виховання дітей та молоді” // Освіта України. – 2004. – С. 4–6.
49. Різник Л. М. Особливості роботи соц. педагога в загальноосвітній школі / Л. М. Різник // Соц. Робота в Україні: теорія і практик. – 2006. – №4. – С. 129 – 134.

- 50.Робота з вуличними дітьми у м.Києві. Проект дослідження та розвитку, підтриманий Міністерством з міжнародного розвитку Великої Британії через програму “Партнерство у галузі охорони здоров’я та соціальної допомоги. – К.: АВЕГА, 2003.
- 51.Сейко Н. А. Соціальна педагогіка: метод. посіб. / Сейко Н. А. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 260 с.
- 52.Семігіна Т. В. Теорії і методи соціальної роботи / Т. В. Семігіна, І. І. Минович. – К.: Академвидав, 2006. – 328с.
- 53.Сергеева Н. В. Особливості соціально – педагогічної профілактики адиктивної поведінки у шкільному середовищі / Н. В. Сергеева, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, А. Й. Сиротенко // Теоретико – методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К., 2007. – Вип. 10. – С. 142–149.
- 54.Словник – довідник для соціальних працівників та соціальний педагогів / за ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. – К., 2000. – 260с.
- 55.Сонькин В. Н. Чим займаються наші діти / В. Н. Сонькин // Здоров'я дітей. – 2003. – № 21. – С. 43–46.
- 56.Соціальна реабілітація дітей інвалідів / Організаційна та внутрішня документальна робота центру. – К., 2004. – С. 247.
- 57.Соціальне партнерство в Україні: перспективи законодавчого регулювання // Україна: аспекти праці. – 1998. – №2. – С. 22.
- 58.Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах / за ред. І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко. – К.: Держсоцслужба, 2008. – 300с.
- 59.Статистичний щорічник Житомирської області / за ред. Л. О. Рижкової. — Житомир: [б.в.], 2004. — 382 с.
- 60.Толстих Л. Робота з підлітками «групи ризику» / Л. Толстих // Психолог. – 2008. – № 38–39. – С. 31–34.

61. Шакурова М. В. Методика и технология работы социального педагога / М. В. Шакурова. – М.: Академия, 2002. – 272 с.
62. Шаповал Т. Соціальний педагог/ Т. Шаповал, Т. Гончаренко. – К.: «Шкільний світ», 2006. – 80с.
63. Шархай В. М. Технології соціальної роботи / В.М. Шахрай. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 464с.
64. Шендеровський К. Професія – соціальний працівник / К. Шендеровський, І. Ткач. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
65. Шишковець Т.А. Довідник соціального педагога /Т. А. Шишковець. – М.: ВАКО, 2007. – С.191.
66. Шульга В. В. Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі: методичні рекомендації / В. В. Шульга. – К.: Ніка – Центр, 2004. – 124 с.
67. Щербак Н. Соціально – педагогічна профілактика жорстокого ставлення до дітей в сім'ї / Н. Щербак, 2002. – №10. – С. 26–29.
68. Browne K. D. Overuse of institutional care for children in Europe / K. D. Browne, C. E. Hamilton-Giachritsis, R. D. Johnson [and so on] // British Medical Journal [Text]. —2006. — № 2. — P. 12.
69. Child Homelessness in Europe – an Overview of Emerging Trends. – FEANTSA, 2007. – 38 p.
70. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: Словник / Сейко Н. А, Коляденко С. М. – Житомир, 2005. – 71с.
71. Growing number of street children in Germany, reports says (11 Mar 2008) [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.earthtimes.org/articles/show/191615.growing-number-of-street-children-in-germany-report-says.html#>.
72. Klein D. C., Goldston S. Washington, DC: Government Printing Office, 1977. – 477 p.

73. Refugees needed across Britain to protect runaways. 26 November 2009
[Electronic source]. — Access mode :
http://www.childrenssociety.org.uk/whats_happening/media_office/latest_news/19382_pr.html.